

RADU R. ȘERBAN

Puterea neștiută

Volum publicat cu sprijinul Avincis Vinuri S.R.L.
și STOICA & Asociații

Volum publicat cu sprijinul Asociației Culturale Șerban

RADU R. ȘERBAN

Puterea neștiută

Opera poetică

1985-1991

prefață și îngrijire de ediție de MONICA PILLAT

studiu introductiv de VALERIU STOICA

reperе bio-bibliografice; amintiri de DOMNICA ȘERBAN

evocare de IOANA IERONIM

Creat cu pasiune și savoir-faire. Un volum Baroque Books & Arts®.

Radu R. Șerban
PUTEREA NEȘTIUTĂ

© pentru prezenta ediție: Baroque Books & Arts®

Imaginea copertei: Ștefan Câlția, *Purtătorul de deal*, 2012
credite foto: Bogdan Bordeianu,
prin amabilitatea Galeria Posibilă

Foto autor: © Domnica Șerban

Concepție grafică © Baroque Books & Arts®

Corector: Rodica Crețu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȘERBAN, RADU R.

Puterea neștiută / Radu R. Șerban ; pref. de Monica Pillat ; st. introd. de Valeriu Stoica;
repere bio-bibliogr., amintiri de Domnica Șerban; evocare de Ioana Ieronim. -

București : Baroque Books & Arts, 2018

ISBN 978-606-8977-25-6

I. Pillat, Monica (pref.)

II. Stoica, Valeriu (pref.)

III. Șerban, Domnica (pref.)

IV. Ieronim, Ioana (pref.)

821.135.1

Tiparul executat de Monitorul Oficial R.A.

Nici un fragment din această lucrare și nici o componentă grafică nu pot fi reproduse
fără acordul scris al deținătorului de copyright, conform Legii Dreptului de Autor.

LIRICA LUI RADU R. ȘERBAN

Sub titlul *Puterea neștiută*¹ am reunit în prezenta carte întreaga operă poetică a distinsului anglist Radu R. Șerban. Am reluat într-o structură nouă poemele din volumul *Înmiresmatele prăpăstii*² (Paralela 45, 2006) care era alcătuit din trei cicluri poetice: *Troienii* (Cartea Românească, 1985), *Lumina și uitarea* (Cartea Românească, 1989) și *Măștile de sticlă*³ (postume), adăugând câteva texte nepublicate până astăzi: „Viața poetului” (poem care figura în volumul *Lumina și uitarea*, fiind eliminat de cenzură), „Zidarii”, „Concertul”, „Manivela”, „Aborigenul”, „Căutare”, „Convivii”, „Imnul lui Ion sau Ion ca Iancu”, versiunea integrală a poemului „Planeta nasurilor lungi”, precum și traduceri ale câtorva poeme în limba engleză, realizate cu talent de prof. univ. Gabriela Dragnea-Horvath.

În avanscena volumului, studiul introductiv al rafinatului om de cultură Valeriu Stoica, bun prieten al poetului, propune cititorilor o incursiune în tematica poemelor lui Radu R. Șerban și o analiză nuanțată a viziunii sale artistice. Reunite la sfârșit sub titlul „Evocări”, reperele bio-bibliografice, amintirile și mărturiile despre poet, semnate de Domnica Șerban și de Ioana Ieronim, au menirea să familiarizeze publicul cu personalitatea de neuitat a autorului,

¹ Titlu sugerat de poemul cu același nume din ciclul de postume *Măștile de sticlă*.

² Titlu sugerat de poemul cu același nume din ciclul *Lumina și uitarea*.

³ Titlu sugerat de poemul cu același nume din grupajul de poezii postume.

un foarte talentat artist, răpit de moarte cu 27 de ani în urmă. Versurile sale de o forță lirică incandescentă nu și-au pierdut în timp frumusețea, ba dimpotrivă, la o nouă lectură, ele capătă adâncimea și straniul adevărilor întrezărite de o conștiință postumă, care ne inițiază în taine de dincolo de mormânt.

Mottoul, ales de mine dintr-un poem postum¹, *Eu cânt pe cel ce strânge bălegarul / Căci doar din el, în zborul său pedestru, / Buznește-n valuri bulbucite harul / Ca o sudoare de heruv terestru*, ne conduce în universul unui poet care și-a făcut din vicisitudinile și din urgia vremii o deschidere spre Înalt. Spre deosebire însă de Tudor Arghezi, care a inaugurat în lirica noastră ceea ce s-a numit în epocă „o estetică a urâtului”, Radu R. Șerban a transfigurat mizeria existențială, punând-o, ca un adevărat înger vestitor al Apocalipsei, sub semnul epifaniei ultime.

Ciclul de poeme *Troienii*², cu care Radu R. Șerban a debutat în 1985, ne impresionează și acum atât prin siguranța de sine a unui poet matur, pe deplin cristalizat în arta sa, cât și prin tulburătoarea acuitate a unui mesaj inefabil. În ipostaza de bard, inițiat și vizionar, artistul se adresa atunci unui public încătușat în cenușiul claustrant al totalitarismului ceaușist, îndemnându-și semenii la trezire. Încă înainte ca tinerii eroi ai revoluției să strige în Piața Universității „Vom muri și vom fi liberi!”, Radu R. Șerban aducea prin

¹ Poemul „Mulți gură-cască” figurează în ciclul postum *Măștile de sticlă*.

² În ciclul *Troienii* am inclus poemele inedite „Banchetul Girondinilor”, „Cursa de cai – Dimineața; Amiaza. Amintiri despre Jocheu” și „Seara și noaptea”, scrise de Radu R. Șerban în aceeași perioadă.

poezie mesajul de bună vestire a Apocalipsei, ca iluminare finală, și pleda pentru înțelegerea morții ca izbăvitoare de claustrofobia existențială. De altfel, în întreaga sa operă lirică, artistul a opus proteismul poetic dictaturii și a optat pentru dimensiunea dionisiacă a exprimării.

În ciclurile ulterioare, *Lumina și uitarea* și *Măștile de sticlă*, poetul a căutat să transfigureze realul apelând la cele două abordări arhetipale, resuscitate de Nietzsche în *Nașterea tragediei*: la cea apolinică, de îngurgitare a universului în aspirația dominării egocentriste, și la cea dionisiacă, de desfacere și eliberare de sine prin afirmarea pluralității cosmice a ființei. Dacă în prima ipostază, la Radu R. Șerban, eul gonflat ajunge la alienare, prin asumarea necunoscutului, în cea de-a doua, sinele risipit se regăsește într-o fragmentaritate mântuitoare.

Arta e chemată să smulgă, din încremenire, din inerție și din teroare, spiritul etern. Acesta își redobândește energia prin recursul la memorie. Într-adevăr amintirea individuală și colectivă eliberează galaxii de imagini ascunse, conținute în vizibilul imediat. Orașul București, casa, o stradă, biroul directorului, tribunalul, mormântul, grădina, grota, pădurea devin ținuturi mântuitoare prin proliferare. Avem de-a face cu o debordantă spațializare a timpului, cu o orgie a umbrelor care invadează contururile, într-o benefică neantizare a limitei. Același lucru se petrece și la nivelul compunerii poetice. Scrierea este rescriere, palimpsest, textul desferecă bibliotecă, în expansiunea proteică a aluziilor și a măștilor livești.

Troienii, titanii și girondinii, eroii și oștenii, care în lirica poetului alcătuiesc o conștiință culturală colectivă, apar sub semnul inexorabil al morții. Destinul lor, deja scris

și trăit până la capăt, se întoarce să bântuie prezentul, profetind viitorul. Condamnații la sentința capitală vin să-i îmbărbăteze pe cei vii, amintindu-le că sfârșitul e începutul adevăratei eliberări. Personaje precum Maria Magdalena, Acteon, Horea, Ajax, Hector și – prin reverberație – Ahile se descoperă ca lumi prin care poetul răătăcește în aflarea propriului eu. Vânătorul și vânatul, învingătorul și învinsul, iubitoarea și iubitul își suprapun identitățile, într-o fuziune cosmică celebrând analogia, ecoul și rezonanța. Într-o asemenea efuziune totul devine posibil: femeia se îndrăgostește de rechinul care o va ucide („Iubire”), tigrul va viețui în umbra devoratei gazele („O singură gazelă”), casele și grădinile dispărute răsar fantasmatic dând adâncimi de prăpăstii orașului de beton („Marginea Bucureștiului”, „Întoarcerea”), în muzica viorii răsună pădurile și jivinele sacrificate („Concert pentru vioară”), obiectele vândute sau pierdute sunt regăsite prin aducerea aminte („Pumnalul și pianul”), după cum eurile fictive și cele autentice se întâlnesc în spațiul labirintic al căutării de sine.

Prin *Măștile de sticlă*, poetul își scrutează înfricoșat duplicitatea. Geamul, care descoperă privirii dinăuntru un spațiu exterior, revelă celor din afară ținutul lăuntric. Fața turtită de geam se contopește cu sticla despărțitoare, astfel încât spectatorul nu se mai poate smulge din ochii actorului care, la rândul său, nu mai poate ieși din rolul de privitor. Poemele lui inedite – „Finețea teroarei”, „Manivela”, „Aborigenul”, „Viața poetului” – revelează sarcasmul dramatic al unui autor martirizat de obtuzitatea regimului totalitarist care urmărirea programatic distrugerea elitei culturale prin reducerea sa la numitorul comun al uniformizării.

Mentorii lui Radu R. Șerban, în turnirul autodefinirii poetice din unghiul pluralității și al contrariilor, sunt Shakespeare, Blake, Cehov, Kafka, Borges, Homer, dar și Dostoievski. Asemeni celui din urmă, poetul dezvăluie cititorului taina trăirilor incandescente și condiția iluminării supreme: viața devine frenetică în vecinătatea morții, speranța și iubirea înfloresc pe muchia neantului, Dumnezeu, în ipostaza fiarei celeste, stă la pândă, gata să-l sfâșie pe creator.

Primejdia de moarte, care amenință actul poetic în sine, e însă benefică. Ea spulberă prin intensitatea potențialului dezastru pretențiile eului apolinic, doritor de autoritate și hegemonie. Fără umbra neantului alături, creatorul poate deveni tiran în autosuficiența sa. De aceea, în poeme satirice ca „Stampă”, „Viața unui scriitor”, „Nobile domn”, „Planeta nasurilor lungi”, „La un alt mormânt al lui Marx”, poetul îi invită pe mărginiții mulțumirii de sine să contemple spectacolul desfecării și al dezintegrării ultime. Pe aceeași lungime de undă cu Shakespeare, Blake, Hölderlin și Kierkegaard, artistul crede că neliniștea neafării locului pe lume este izbăvitoare. Dacă ar fi să găsim echivalentul în pictură al artistului, cu siguranță acesta ar fi Van Gogh.

Conștiința relativității e în lirica lui Radu R. Șerban dătătoare de nădejde, prin puțința înnoirii, a schimbării. În consecință, poetul apare nu ca spirit tutelar, ci ca regizor sau cântăreț orb ori ca hoț, intenția sa fiind să pună în scenă misterul existențial fără să „lase urme”, să își impună un sever control de sine pentru a nu-și distruge subiectul (vezi „Artă poetică”) și să transfigureze moartea în poezie („Când o fântână...”).

De o exuberanță narativă încifrată, amintind în începuturile sale de formula baladescă a lui Ștefan Augustin Doinaș, poezia lui Radu R. Șerban este profund muzicală, exprimarea lirică apropiindu-se de virtuțile incantației. Arta sa exercită asupra cititorului o dublă fascinație: prin văz și prin auz. Versurile ne prind într-un ritm și într-o viziune care ne revrăjesc lumea, aducându-ne aminte de tot ce am uitat prin ignorarea ființei noastre de taină.

Poemul postum pe care l-am ales să dea titlul acestui volum, „Puterea neștiută“, este emblematic pentru mesajul poetic al lui Radu R. Șerban și de aceea îl citez în întregime: *Pământul se apleacă asupra norilor, / Copacii devin transparenți și își pierd ființa / În lumina ce se află sub ei. / Trăsnetul se prăvale încet dinspre pământ. // Lucrurile abia îngăduite devin suverane. / Pământul nu poate fi străbătut de păsări, / Iar cerul nu poate îngădui, din mândrie, / Zborul lor mai jos de pământ. // Sufletul născut în cer și-n pământ / Nu mai are loc decât în el însuși. / Puterea neștiută e doar răsturnare. / Sufletul nu cunoaște nimic din acestea. // El poate privi cu aceeași stângăcie și credință / Tot ce se rotește, fără să schimbe nimic / Nici durerea măcar.*

În numele acestei fragile constanțe spirituale, invocă poetul energiile devastatoare ale schimbării, menite să pună capăt stagnării, să spargă încătușarea și astfel să aducă aminte celor trăitoare cât sunt de efemere. „Puterea neștiută“ care ne răstoarnă continuu nevoia de certitudini palpabile nu poate clinti nicidecum eterna singurătate a sufletului-spectator.

CUPRINS

<i>Monica Pillat: Lirica lui Radu R. Șerban</i>	5
<i>Valeriu Stoica: Când se naște-n lume poezia</i> <i>(metamorfoza perpetuă)</i>	11
 TROIENII (1985)	39
Problema leului în peisagistică	41
O bătrână, un mare slujbaş, un copil	43
Dimineața, în biroul directorului	46
Amintirea lui Petre Soare.....	50
Marginea Bucureștiului	52
Amintiri despre un poet	54
Troienii	57
<i>Mânia lui Ajax</i>	57
<i>Hector înaintea luptei cu Ahile</i>	57
<i>Oenone</i>	59
Despre moarte	61
Cântecul înșelătorului în iubire	63
Moartea lui Horea.....	65
Păcălă argat.....	68
Maria Magdalena.....	71
Avatarurile prietenului	74
Capitularea Japoniei.....	79
Lucrurile s-au sfârșit.....	81
Pumnalul și pianul	84
Cursa de cai	89
<i>Dimineața</i>	89
<i>Amiaza. Amintiri despre Jocheu</i>	91
<i>Seara și noaptea</i>	95

Banchetul Girondinilor	100
Răzbunarea titanilor	104
În zi de sărbătoare	106
Gaudeamus.....	109
Tribunalul	111
Eroii.....	113
Munții	114
 LUMINA ȘI UITAREA (1989)	 117
Regizorul.....	119
Rătăcitule.....	121
Împotrivire.....	123
Soledad.....	124
„Maestrii cântăreți“	125
Dacă binevoiești	126
Stampă.....	127
Concert pentru vioară	129
Artă poetică.....	130
Nălucile	133
Iubire.....	134
Nobile domn.....	136
Cântărețul orb	138
Fapte	139
Când o fântână... ..	140
Mama.....	141
Vuiet.....	142
Liniștea	144
Patima	145
Intenția.....	147
O singură gazelă	148

Glasul.....	150
Un pod în Italia	151
Acteon.....	152
Amintire	154
Înmiresmatele prăpăstii	155
Aerul	156
Chipul.....	158
Lucrurile.....	159
Peisaj	161
Dacă tăcerea se poate	162
Descrierea unei păduri.....	164
Omul acesta fără nostalgii	166
 MĂȘTILE DE STICLĂ (postume).....	 169
Măștile de sticlă.....	171
Planeta nasurilor lungi.....	172
La un alt mormânt al lui Marx.....	175
Finețea teroarei.....	179
Viața unui scriitor	180
Concluzia Cresidei.....	182
Valea uimirii	183
Dor	185
Viața poetului	186
Zidarii.....	188
Convivii (poem neterminat).....	189
Pământul	190
Nimicul.....	191
Ploaia	192
Îmbulzeala	193
Hoții	194

Concertul	195
Manivela.....	196
Aborigenul.....	197
Căutare	198
Imnul lui Ion sau Ion ca Iancu	199
Mulți gură-cască.....	201
Lebăda	202
Puterea neștiută.....	203
Omul cel singuratic	204
Părer.....	205
Apostatul.....	206
Așteptare.....	208
Oștenii.....	209
Întoarcerea	210

POEME DE RADU R. ȘERBAN ÎN LIMBA ENGLEZĂ

<i>Traduceri de Gabriela Dragnea Horvath.....</i>	213
The Question Of The Lion In Landscape Art.....	215
The Surrender Of Japan	217
Violin Concert.....	219
Fragrant Abysses.....	220
Glass Masks	221
Soldiers	222

EVOCĂRI.....223

<i>Domnica Șerban: Câteva repere bio-bibliografice</i>	225
<i>Domnica Șerban: Crâmpoie vesele și triste din scurta viață a lui Radu</i>	231
<i>Ioana Ieronim: Radu R. Șerban. In Memoriam</i>	237